

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi

AİT 102

10.Ders

Bu ders içeriğinin basım, yayım ve satış hakları Yakın Doğu Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi'ne aittir. Bu ders içeriğinin bütün hakları saklıdır. İlgili kuruluştan izin almadan ders içeriğinin tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt veya başka şekillerde çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz.

Milli Şef Dönemi

Milli Şef Dönemi

- Atatürk'ün ölümünden bir gün sonra toplanan Meclis oy birliğiyle İsmet İnönü'yü ikinci cumhurbaşkanı olarak seçmiştir. Böylece Türkiye'de Atatürksüz dönem başlamıştır. Bunun 1938-1950 yılları arasındaki bölümüne İsmet İnönü dönemi denilmektedir.

Milli Şef Dönemi

- Bu dönem en büyük talihsizliği 1939-1945 yılları arasında yaşanan ve dünyayı kasıp kavuran II. Dünya Savaşı'dır. Bu yıllar aynı zamanda İsmet İnönü döneminin "sıkıntılı" yıllarıdır. 1945-1950 arası ise Türkiye'de çok partili yaşamın ikinci defa denendiği ve İsmet Paşa'nın çabasıyla başarıldığı dönemdir.

Milli Şef Dönemi

- İsmet İnönü, Atatürk kadar karizmatik özellikler taşımasa da Kurtuluş Savaşı yıllarındaki askeri başarıları ve CHP içindeki etkinliğiyle 1950 yılına değin ülkeyi tek başına yönetmeyi başarmış ve bu döneme damgasını vurmuştur.
- 1924 Anayasası'nın cumhurbaşkanlarına verdiği yetkilerin sınırlı olmasına karşılık, İsmet İnönü CHP ve meclis içindeki gücünü korumuş "milli şef" ve "değişmez genel başkan" sıfatlarıyla ülke kaderini doğrudan etkileyen kişi olmuştur.

Çok Partili Siyasal Yaşama Geçiş

- **Müstakil Grubun Kurulması:**
- İnönü döneminin iç politikadaki en kayda değer olayı ise, çok partili siyasi hayata geçiş için atılan adımlardır. 1939 Mayıs'ında toplanan CHP 5. Kurultayı'nda hükümeti denetlemekle görevli 21 kişilik bir Müstakil Grup kurulmuştur. Ancak hükümeti denetlemek işlevini üstlenen bu grup, CHP'nin doğrudan denetiminde olduğu için demokrasi konusunda beklenen faydayı sağlayamamıştır.

- **Eski Muhaliflerle Barışma:**
- İnönü döneminde, Atatürk döneminde siyasetten uzaklaştırılmış olan Kazım Karabekir, Fethi Okyar, Rauf Orbay ve Ali Fuat Cebesoy gibi isimler, yeniden milletvekili yapılarak, bir yumuşama sağlanmıştır.

Çok Partili Hayata Geçiş Nedenleri

- **İç Sebepler:**
- Bütün bunların yanı sıra demokrasi yolunda asıl ciddî ve kalıcı girişim, 1945'de iç ve dış dinamiklerin etkisiyle gerçekleşmiştir.
- Terakkiperver C. Fırkası ve Serbest C. Fırkası denemelerinin bıraktığı heyecanın halen sürdüğü Türkiye'de, İnönü dönemi hükümetlerini yeniden çok partili siyasî hayata geçme kararına iten iç dinamiklerin başında, savaş yıllarında uygulanan ve özellikle kırsal kesimde yaşayanlarla, esnaf-tüccar kesimini memnun etmeyen ekonomik politikaların bu kesimlerde yarattığı huzursuzluk gelmektedir.
- Bir başka iç dinamik ise 1923'den beri iktidarda bulunan CHP'nin ciddi bir yıpranma sürecine girmesi ve kendini yenileme ihtiyacı duymasıdır.

- **Dış Nedenler:**
- Türkiye'nin demokrasiye yönelmesinde etkili olan dış dinamiklerin başında ise II. Dünya Savaşı'nı ABD, İngiltere, Fransa gibi demokrasiyi savunan ülkelerin kazanması gelmektedir.
- II. Dünya Savaşı'nın sonu ile birlikte dünyada yeni dengeler oluşmaktadır. Türkiye'nin bu yeni oluşumun içinde yer alabilmesi ise, Batı'nın her alandaki standartlarını benimsemesi ile yakından ilgilidir.
- Ancak Türkiye'nin Batı'ya yönelmesini hızlandıran asıl önemli gelişme 1945 yılındaki Sovyet tehdididir. Stalin yönetimindeki S. Rusya'nın 1925 yılında Türkiye ile yapılan antlaşmayı uzatmayacağını açıklaması, bununla yetinmeyerek Kars, Ardahan, Artvin'i isteyen ve boğazların ortaklaşa savunulmasını öngören bir nota vermesi Türkiye'de tepkiye neden olmuştur.

Çok Partili Hayat, DP'nin Kuruluşu

- Bu iç ve dış gelişmelere bağlı olarak Türkiye'de CHP. Dışında başka siyasî partilerin de kurulması gerektiği yolunda ilk ciddi açıklama, B. Milletler Örgütü'nün kuruluşu için San Francisco'da bulunan Türk heyetinden gelmiştir.
- İsmet Paşa da II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle ilgili olarak yaptığı konuşmada, "demokrasiye geçileceğini" açıklamıştır. Bu konudaki bir başka önemli adım da, Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü'nün CHP Meclis Grubu Başkanlığına erdiği "Dörtlü Takrir"dir.

Çok Partili Hayat, DP’nin Kuruluşu

- Bu ılımlı havanın etkisiyle 18 Temmuz 1945’de “Millî Kalkınma Partisi” kurulmuştur.
- 7 Ocak 1946’da CHP’den ayrılmış olan Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat köprülü’nün önderliğinde “Demokrat Parti”nin kurulmasıyla artık demokrasiye geçiş çabaları, geri dönülmez bir seviyeye gelmiştir.

1946 Seçimleri

- Savaş yıllarında ihmal edilen kırsal kesim insanlarıyla, yine savaştan olumsuz yönde etkilenen büyük ve küçük sermaye çevreleri için bir umut ışığı olan Demokrat Parti, aynı zamanda demokrasiye özlem duyanlar için de ideal bir siyasî platform olarak görülmekteydi.
- D.P.'nin kurulmasından kısa bir süre sonra 1946 Temmuz'unda ilk tek dereceli ve çok partili seçimler yapılmıştır. Açık oy-gizli tasnif yöntemiyle yapılan bu seçimlerde D.P.'nin halktan gördüğü yoğun ilginin henüz sandığa yansımamış olduğu görülmüş ve CHP 390, DP ise 66 milletvekilliği kazanmıştır.

CHP Dönemi Liberal Açılımlar:

- Liberalizm Rüzgarları CHP'ye de yansıyor. Nitekim 10 Mayıs 1946'da yapılan olağan Kurultayda İsmet İnönü'nün başkanlığının değişmezliğine son veriliyor.

İmam Hatip Kursları:

- CHP kurulunda alınan kararlar, Milli Eğitim Bakanlığı 15 Ocak 1949'da biri Ankara'da diğeri İstanbul'da olmak üzere iki İmam Hatip Kursu açmıştı. Bunların süresi 10 ay olarak saptanmıştı. Kurslar din alanındaki bilgileri ile tanınmış kişilerin denetimi altında olacaktı.

İmam Hatip Kursları:

- İlk dönem kurslara devam edenlerden 50 kadar öğrenci başarı göstererek diploma aldı. Ancak sürenin yeterli olmadığı anlaşıldığından ikinci dönemde 2 yıla çıkarılmıştı. Ayrıca meslek okullarını bitirmiş olanlarında bu kursu almaya başlamaları uygun görülmüştür. Bu kurslar DP döneminde okula dönüştürülmüş ve sayıları artırılmıştır.

Din Dersleri ve İlahiyat Fakültesi

- Yine CHP'nin yaptığı liberal diğer bir diğer girişim ise din derslerinin okullarda isteğe bağlı okutulması kararıdır.
- 1 Şubat 1949'da isteğe bağlı din derslerinin okutulması kararı uygulanmaya konularak din dersleri okutulmaya başlanmıştır.

Din Dersleri ve İlahiyat Fakültesi

- Ayrıca CHP Parti grubu, vaiz, müftü ve yüksek din adamı yetiştirmek için Ankara'da bir İslam İlahiyat Fakültesi açılmasını önermiştir. Ayrıca bu fakültenin Ankara Üniveristesi'ne bağlı olarak eğitim vermesi tasarlanmıştır.
- TBMM'nde görüşmelerin ardından 21 Kasım 1949'da Ankara İlahiyat Fakültesi Öğretime başlamıştır.

Bazı Türbelerin Açılması

- 1950 Ocak ayında TBMM’ne hükümet tarafından “Türk büyüklerine ait olan ve yüksek tarih değeri taşıyan” bazı türbelerin açılması sunulmuştu.
- Bu tasarı mecliste görüşülerek, 1 Mart 1950’de Tekke, zaviye ve Türbelerin kapatılması yasasına ek olarak “Türk büyüklerine ait olan veya yüksek sanat değeri taşıyan türbeleri Milli Eğitim Bakanlığının izni ile halkın ziyaretine açılabilir” maddesi eklenmiştir.

Bazı Türbelerin Açılması

- Ayrıca açılacak olan Türbelerin listesi Milli Eğitim Bakanlığınca düzenlenecektir ve Bakanlar Kurulunca onaylanacaktır.
- Yasanın Yürürlüğe girmesinden sonra ilk aşamada 20 türbe halkın ziyaretine açılmıştır.